

**Хибридно обучение като устойчива тенденция
в дигиталната трансформация на образованието**
Красимир Шишманов, Кремена Маринова-Костова

**Blended learning as a sustainable trend
in the digital transformation of education**

Krasimir Shishmanov, Kremena Marinova-Kostova

Abstract:

Information and communication technologies are increasingly penetrating education, a process that has been accelerated by the COVID-19 pandemic, the lifelong learning paradigm, globalization, and changes in the labor market. This has led to a transformation of the entire educational process, both in technological and pedagogical aspects. Traditional forms of education are becoming increasingly less effective and less relevant to today's educational reality, in which learners, especially members of Generation Z, demand a more dynamic, interactive, and engaging approach to knowledge acquisition.

In this educational context, blended learning has established itself as an approach that combines the use of online tools and educational resources with face-to-face learning activities. Through the deliberate integration of these two formats, conditions are created for better interaction among participants in the educational process, for greater learner engagement, and for more effective mastery of the learning content, while simultaneously preserving the advantages of the digital learning environment.

Keywords: Blended learning, Digital transformation, Online and Face-to-Face Education

For contacts: Kremena Marinova-Kostova, D. A. Tsenov Academy of Economics,
k.marinova@uni-svishtov.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Онлайн образованието и дистанционното обучение станаха неотделима част от съвременния образователен пейзаж в контекста на необходимостта от обучение през целия живот, промените в нагласите към образованието след пандемията COVID-19 и очакванията на новото поколение обучаеми. Интернет технологиите дават възможност за достъп до образование от разстояние и улесняват обучението на хора, които физически не могат да присъстват на традиционни учебни места. Те предоставят инструменти за персонализиране на обучението, удовлетворяване на индивидуалните потребности и насърчаване на личните способности на обучаемите. От друга страна те поставят пред обучаемите и учителите сериозни предизвикателства, свързани както с естеството на технологиите, така също и с психологически, социален и организационно-технически характер.

Една от водещите образователни тенденции, която може да се противопостави и да намали негативите на онлайн обучението, е хибридно обучение, което съчетава предимствата на цифровите технологии с присъственото взаимодействие и стимулира по-активно и ангажиращо учене. То се утвърждава като устойчива практика в дигиталната трансформация, тъй като интегрира гъвкаво технологично обучение с човешки елемент, осигурявайки адаптивност, персонализация и дългосрочно качество на образователния процес.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Иновативните педагогически подходи, опериращи в среда на засилено използване на информационни и комуникационни технологии, се обединяват в 6 основни групи (кълъстери) [1]:

1. **Хибридно обучение (Blended Learning)** – съчетава дигитални ресурси с традиционни методи на преподаване за по-добро разбиране.
2. **Геймификация (Gamification)** – използва елементи на играта за анализиране на обучаемите и насърчаване на саморегулацията им.
3. **Компютърно мислене (Computational Thinking)** – решаване на проблеми чрез логика и технологии, подобно на компютърните.
4. **Експериментално учене (Experimental Learning)** – насърчава ученето чрез активен опит, изследване и рефлексия.
5. **Инкорпорирано учене (Embodied Learning)** – свързва физически, артистични, емоционални и социални елементи с процеса на учене.
6. **Мултиетичност и преподаване чрез дискусии (Multiliteracies and discussion-based teaching)** – развива критичните способности чрез поставяне на знанията в културен контекст.

Хибридното обучение е съвременен педагогически подход, който комбинира присъственото и компютърно-подпомаганото обучение и се основава на съчетаване на теория, методи и технологии с цел оптимизиране на ученето в конкретен контекст [2], [3]. Онлайн инструментите и ресурсите се комбинират с присъствено обучение в аудитории, класни стаи, зали и други учебни среди. Основната цел е да се обединят предимствата на онлайн обучението – гъвкавост, самостоятелна работа и лесен достъп до ресурси – с тези на присъственото обучение – интерактивност, социално взаимодействие и персонализация. Обучаемите използват платформи, интерактивни материали, видео лекции и уебинари за самоподготовка, а в присъствена среда задълбочават знанията чрез дискусии, групови задания и практически дейности. Хибридното обучение може да се представи посредством 3 основни форми [1]:

- **Обърнатата (flipped) класна стая** – обучаемите получават задание за домашна работа, свързано със следващата учебна сесия, и след това усвояват и упражняват съдържанието в клас.
- **Лабораторно-базирано хибридно обучение** – съчетава лабораторни практически задания със затвърждаване на учебното съдържание чрез присъствено взаимодействие с учителя.
- **„In-Class“ хибридно обучение** – обучаемите следват персонализирано разписание, редувайки онлайн с присъствено обучение.

Принципите на хибридното обучение се базират на доказани педагогически концепции, които целят ефективно учене както онлайн, така и присъствено. По същество те могат да се групират около следните ключови елементи, изграждащи добре проектирания учебен процес [4], [5]:

- Позоваване на предишни знания – свързване на новата информация с това, което учащият вече знае.
- Активно учене посредством дискусии, упражнения и практически задачи.
- Примери и контекст – показване на реални ситуации и илюстрации за по-добро разбиране.

- Мултимедия – използване на видео, аудио, интерактивни материали за разнообразяване на съдържанието.
- Обратна връзка по отношение на напредъка на учащия.
- Проверка на разбирането – кратки тестове, въпроси или дискусии за проверка на усвоения материал.
- Непрекъснато оценяване с цел подпомагане на усвояването.
- Разпределена практика – разпределяне на ученето във времето, за да се подобри запаметяването на информацията.

За постигане на ефективно персонализирано обучение е необходимо тези принципи и елементи да се комбинират с разнообразни онлайн и присъствени активности.

Онлайн активностите, които успешно се прилагат при хибридно обучение, са: видео уроци, дискуссионни форуми, интерактивно учебно съдържание, онлайн тестове в LMS, съвместно писане и електронно портфолио. Те подкрепят самостоятелното и активно учене, осигуряват гъвкавост във времето и дават възможност за честа обратна връзка и проверка на разбирането на учебното съдържание. Присъственото обучение включва дейности като обяснение от преподавател, лабораторна работа, писмени задания, презентации, групови дискусии, учебни игри, посещения на терен и др. Те насърчават социалното взаимодействие, комуникацията и практическото приложение на знанията.

Комбинирането на тези два типа дейности позволява оптимално разпределение на учебния процес, като силните страни на онлайн и присъственото обучение се допълват взаимно. По този начин се създава учебна среда, ориентирана към обучаемия, която подпомага по-дълбоко разбиране, по-висока мотивация и устойчиво учене. На тази основа се изгражда т.нар. вълна на хибридно обучение [6], която се утвърждава като доминиращ модел в съвременното образование. Тя представлява схема на последователността от онлайн и присъствени дейности в рамките на даден учебен курс, като указва времето, мястото и формата на провеждане на всяко задание. Например обучаемите могат да изгледат въвеждащо видео и да направят кратък онлайн тест, след което да задълбочат знанията си в присъствена среда чрез лекции, дискусии и практически задачи. За затвърждаване се възлага самостоятелно или групово задание, което се разработва онлайн и се представя присъствено.

Хибридно обучение, както всяка педагогическа методология, има своите предимства и недостатъци. Основните предимства са [7], [8], [9], [10]:

- **Гъвкавост и достъпност** – достъп до учебното съдържание по всяко време и от всяко място, което дава възможност да се балансира обучението с другите лични и професионални ангажименти.
- **Персонализация и автономност** – обучаемите могат да напредват със собствено темпо, да преразглеждат учебните теми, да получават незабавна обратна връзка.
- **Подобрена ангажираност** – интеграцията на интерактивни инструменти, мултимедийно съдържание и обучителни материали повишава мотивацията и ангажираността на обучаемите, поради разнообразния характер на представяне на урока, елиминирайки монотонността.

- **По-високи резултати** – повишаване на резултатите от тестовете, намаляване на отпадналите от образователната система, увеличаване на цялостната успеваемост, поради по-задълбоченото разбиране на учебния материал.
- **Активно и съвместно учене** – насърчава се взаимодействието между обучаеми и обучители, като чрез групови проекти, дискусии и обратна връзка се развиват комуникационни умения и се затвърждават знанията.
- **Ефективно използване на времето в класната стая** – присъствените занятия се фокусират върху дискусии, разрешаване на проблеми, практически задачи и индивидуална подкрепа, което максимизира ползата от интеракцията лице в лице и позволява учителите да се насочват към специфичните нужди на обучаемите.
- **Подготовка за бъдещето** - осигурява на обучаемите ключови умения, необходими в реалния свят, в т.ч. изследователски умения, цифрова грамотност, самоуправление, критично мислене, вземане на решения и др. Тези компетентности могат да подпомогнат както тяхното професионално развитие, така и обучението през целия живот.

Хибридно обучение има и някои недостатъци и предизвикателства, пред които се изправя, които трябва да се имат предвид при неговото прилагане в учебните курсове[7], [9], [10]:

- **Технологична зависимост** – зависи от наличната информационна инфраструктура, интернет свързаност и дигитални инструменти. Техническите проблеми, прекъсванията и недостатъчните ресурси могат да нарушат учебния процес или да ограничат достъпа до него.
- **Завишено натоварване на учителя** – той трябва да управлява както онлайн, така и присъствените компоненти, преминавайки от традиционно преподаване към менторство, наставничество и анализ на резултатите на всеки обучаем, което изисква повече време и усилия.
- **Необходимост от допълнително обучение на преподавателите** за използване на технологиите за дизайн на учебния курс, за умело балансиране на онлайн и офлайн компонентите.
- **Предизвикателства пред обучаемите за работа с технологиите** поради недостиг на дигитални умения, безпокойство при използване на технологии и др., което ограничава тяхното участие и ангажираност.
- **Висока цена** – инсталирането и поддържането на необходимата технологична инфраструктура, устройства и софтуер може да бъде скъпо. Необходимо е правилно планиране и бюджетиране, за да се прецени цената на използването на технологиите в обучението още на ранен етап.
- **Проблеми, свързани с приложимостта и мотивацията** – някои обучаеми могат да се чувстват по-слабо мотивирани или да изпитват затруднения при самостоятелното учене. Освен това лесният достъп до онлайн ресурси може да увеличи риска от плагиатство по време на оценяването.

Важен елемент на хибридно обучение е и процесът на оценяване. С цел гарантиране на академичната почтеност и обективността на резултатите, е

препоръчително оценяването да се провежда предимно в присъствена среда. Това позволява по-точно установяване на реалното ниво на усвояване на знанията и ограничава възможностите за нерегламентирана помощ. В този смисъл присъствените изпити и практически задачи имат ключова роля, докато онлайн дейностите могат да се използват основно за текуща и формираща оценка.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да обобщим, че хибридното обучение се утвърждава като устойчива тенденция в дигиталната трансформация на образованието, тъй като успешно комбинира предимствата на онлайн и присъственото обучение. То осигурява гъвкавост, персонализация и развитие на ключови умения за бъдещето, като същевременно изисква внимателно планиране, технологична инфраструктура и подготовка на преподавателите. При правилно прилагане хибридното обучение осигурява балансирана и ефективна учебна среда, която подкрепя ангажираността, мотивацията и устойчивото учене на обучаемите.

ЛИТЕРАТУРА

1. Paniagua, A., & Istance, D. (2018). Teachers as Designers of Learning Environments: The Importance of Innovative Pedagogies. Paris: OECD Publishing. doi:<http://dx.doi.org/10.1787/9789264085374-en>
2. Graham, C. (2005). Blended learning systems. От C. Bonk, & C. G. (Ред.), The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs (стр. 1-56)
3. Cronje, J. (2020). Towards a New Definition of Blended Learning. The Electronic Journal of e-Learning (EJEL), 18(2), стр. 114-121
4. Vaughan, N. D., Dell, D., Cleveland-Innes, M., & Garrison, D. (2023). Principles of Blended Learning Shared Metacognition and Communities of Inquiry. AU Press, Athabasca University
5. Kurbaniyazov, I. (2018). Blended learning - Seven Key Principles. ALTFL in Uzbekistan
6. Dijkstra, W. (2022). De blended learning wave. Извлечено от <https://blendingyoureducation.nl/de-blended-learning-wave/>
7. Fatima, N., & Chibb, M. (2023). Blended Learning- Advantages and Challenge. International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM, 11(7), 1371-1375
8. Boumaraf, A., & Chalghoum, N. (2025). Unpacking the Benefits of the Blended Learning Approach Synergies in Augmenting Students' Achievements. Journal for Educators, Teachers and Trainers, 2, 1-12. doi: 10.47750/jett.2025.16.02.1
9. Ahmed, K. (2025). Blended Learning: A Comprehensive Review of Recent Insights and Challenges. Journal of Research in Education and Pedagogy, 2(3), 334–345. doi:<https://doi.org/10.70232/jrep.v2i3.64>
10. Kouti, M. (2025). Blended Learning: Advantages and Disadvantages. Review of Contemporary Philosophy, 24(1), 311-325